

MUTLULUK ÜZERİNE:
İNSAN, KENTLER VE
YAŞAM

Ayten Nahide KORKMAZ

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayınlayıcısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

MUTLULUK ÜZERİNE:

İNSAN, KENTLER VE YAŞAM

Yazar: Ayten Nahide KORKMAZ

Editör: Ertan Akkaş

Kapak: Gamze Uçak

Sayfa Düzeni: Buse Dilara Dirim

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

1. Baskı: Mayıs 2022, Ankara

2. Baskı: Aralık 2025, Ankara

ISBN No: 978-625-7424-41-7

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Vadi Grafik Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi 1420. Cd. No: 58

Ostim Yenimahalle/Ankara

Sertifika No: 47479

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Canım Erk'e...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	5
ÖNSÖZ	7
İÇİNDEKİLER	9
TABLOLAR DİZİNİ.....	13
ŞEKİLLER DİZİNİ	15
KISALTMALAR	17
GİRİŞ.....	19

BİRİNCİ BÖLÜM

MUTLULUK, FAYDA VE ÖZNEL İYİ OLUŞ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Mutluluk Kavramı	21
1.1.1. Mutluluk kavramının tanımlanması	22
1.1.2. Mutluluk, fayda ve refah ekonomisi	23
1.1.2.1. Mutluluk ve refah ekonomisi	24
1.1.2.2. Fayda ve faydacılık.....	25
1.1.2.3. Fayda kavramının tanımlanması.....	27
1.2. Mutluluk, öznel refah ve psikoloji biliminde öznel iyi oluş kavramı	27
1.2.1. Öznel iyi oluş kavramın tanımlanması.....	29
1.2.2. Öznel iyi oluş ve yaşam doyumu ilişkisi.....	31
1.2.3. Öznel iyi oluş ve yaşam kalitesi ilişkisi.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

2.1. Yaşam Kalitesi Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	33
2.1.1. Yaşam kalitesi kavramının tanımlanması	34
2.1.2. Yaşam kalitesi hakkında temel yaklaşımlar	37
2.1.2.1. İhtiyaçlar yaklaşımı	37
2.1.2.2. Kapasite yaklaşımı	39
2.1.2.3. İnsani gelişme yaklaşımı	40
2.1.3. Yaşam kalitesi kavramında öncelikli boyutlar	40
2.1.3.1. Sağlık boyutu	41
2.1.3.2. Mekan boyutu	41
2.1.4. Yaşam kalitesi kavramı göstergeleri	42
2.1.5. Yaşam kalitesini etkileyen faktörler	45
2.1.6. Yaşam kalitesi kavramının ölçümünün zor olmasının nedenleri	46
2.1.7. Yaşam kalitesi kavramının ölçülmesinin önemi	47
2.1.8. Yaşam kalitesi kavramının kazanımları	48
2.2. Uluslararası Alanda Yapılan Yaşam Kalitesi Çalışmaları	48
2.3. Araştırmalarda Kullanılan Yaşam Kalitesi Ölçütleri ve Türkiye	49
2.4. Yaşam Kalitesi ve Kentsel Yaşam Kalitesi	50
2.4.1. Kentsel yaşam kalitesi kavramı	50
2.4.1.1. Kentsel yaşam kalitesi kavramının ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi	52
2.4.1.1.1. Kentsel yaşam kalitesi kavramının tarihsel sürecinde Birleşmiş Milletler tarafından alınan kararlar	53
2.4.2. Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi kavramının ortaya çıkışı	54
2.4.2.1. Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi çalışmaları	55
2.5. Kentsel yaşam kalitesi kavramının önemi	56

2.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Ölçümü	57
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜRDE MUTLULUK, ÖZNEL İYİ OLUŞ, KENTLER VE YAŞAM KALİTESİ KAVRAMLARININ LİTERATÜRDE İNCELENMESİ

3.1. Literatürün tanıtılması	59
------------------------------------	----

3.2.Literatürde mutluluk, fayda, öznel iyi oluş, kentler ve yaşam kalitesi kavramlarının incelenmesi	59
---	----

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	67
-----------------------------	----

KAYNAKÇA	69
----------------	----

ÖZGEÇMİŞ.....	77
---------------	----

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Kavramsal Gönderi Teorisini Meydana Getiren Referans Noktaları	23
Tablo 2: Yaşam Kalitesi Göstergeleri	45
Tablo 3: Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler	45

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Yaşam Kalitesi Kavramının Bileşenleri.....	36
Şekil 2: Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi.....	38
Şekil 3: Kentsel Yaşam Kalitesine Katkıda Bulunan Faktörlere İlişkin Kavramsal Bir Model.....	51

KISALTMALAR

Kısaltmalar

AB

UN

WHO

WB

DPT

İGE

CIAM

UÇEP

Açıklama

Avrupa Birliği

Birleşmiş Milletler

Dünya Sağlık Örgütü

Dünya Bankası

Devlet Planlama Teşkilatı

İnsani Gelişme Endeksi

Milletlerarası Modern Mimari

Kongresi

Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı

GİRİŞ

Günümüzde araştırmalarda yeni bir kavram olarak karşımıza çıkan yaşam kalitesi, mutluluk ve öznel iyi oluş kavramları ile iç içedir. Kaliteli yaşam kavramı bireyin en temel ihtiyaçlarının karşılandığı; ruhsal ve kültürel olarak doyuma kavuştuğu yaşam olarak tanımlanabilir. Wish'e göre yaşam kalitesi kısaca kişinin yaşamdan keyif almasıdır (Wish, 1986). Birden fazla tanımı olan bu kavramın kentsel yaşam kalitesi kavramını da içinde barındırdığı düşünülmektedir. 21. yüzyılda toplumsal problemlere bağlı olarak kalkınma anlayışında meydana gelen değişiklik "insan odaklı kalkınma" anlayışının ortaya çıkmasına yol açmıştır. İnsan odaklı kalkınma anlayışındaki en önemli durum kentleri eski hallerinden daha iyi hale getirerek bireylerin memnuniyet seviyelerini artırmaktır. Küreselleşme, nüfusun artması ve beraberinde göç hareketliliğinin fazlalaşması ile birlikte kentsel yaşam kalitesinin gün geçtikçe düştüğü gözlemlenmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde mutluluk ve öznel iyi oluş kavramlarının tanımları, mutluluk-fayda-refah, fayda - faydacılık, mutluluk-fayda-öznel iyi oluş ve öznel iyi oluş-yaşam doyumu arasındaki ilişkiler bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda öznel iyi oluşu, yaşam kalitesi kavramı özelinde irdeleyerek kavramdan söz edilmiştir.

İkinci bölümde ise yaşam kalitesi kavramı incelenmiş, kavramın tanımları, kavram hakkındaki temel yaklaşımlar, kavramın kazanımları ve göstergeleri tanımlanmıştır. Daha sonra da yaşam kalitesi-kentsel yaşam kalitesi ilişkisi açıklanmış, kentsel yaşam kalitesi kavramı ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise sözü edilen çalışmalar ulusal ve uluslararası makale(ler), tez(ler), bildiri(ler) ve rapor(lar) kategorilerinde yazar(lar), gözlem yeri (ulusal-uluslararası), kullanılan yöntem, değişkenler ve varılan sonuçlar kısımları ile tablo yardımı ile sunulmaya çalışılmıştır. Literatürde mutluluk, öznel iyi oluş, yaşam kalitesi ve kentlerde yaşam kalitesi kavramlarını ele alan birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların kategorize edilerek sunulmasının araştırmacılar için yarar sağlayacağı umulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUTLULUK, FAYDA VE ÖZNEL İYİ OLUŞ:

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Mutluluk Kavramı

İnsan davranışlarının ilham kaynağı olarak düşünülen mutluluk kavramı önemini gün geçtikçe artırmaktadır. İyi olma durumunu, mutluluğunu, yaşam memnuniyetini her zaman keşfetme çabasında olan insan mutluluk olgusunun tek bir tanımı olmadığını ortaya koymaktadır.

Emeğe, çalışmanın önemine değer veren ve üretici bir insan için mutluluk, onun kendi yaşamına kattığı değerinin ölçüsüdür. İnsanın mutluluğuna sebep olan birçok unsur vardır. Bu unsurlar insanın yaşamı algılayışına göre farklılıklar göstermektedir. İşte bu farklılıklar mutluluğun tek bir tanımının yapılamamasına neden olmuştur.

İnsan, mutluluk olgusunu yaşamdaki en önemli amaç olarak tanımlamaktadır (Gilman vd., 2000). İlk olarak tanımlarına felsefe biliminde daha sonra da psikoloji biliminde rastladığımız kavram insanlığın birincil amacı olması nedeniyle fazlasıyla öne çıkmaktadır. Kavram son yıllarda da ekonomi biliminde ve ülkemizde yapılan birçok çalışmaya konu olmakta, bilim insanlarının dikkatini çekmeye devam etmektedir.

Mutluluk, iyi olma durumu ve yaşam memnuniyetini keşfetme olgusu ilk çağlardan beri insanın yaşama amacı olmuştur; günümüzde de bu tartışma sürmektedir. Bu var- oluş serüveninde kavramı anlamlandırma uğraşı kendine yer bulmaya devam edecektir.

1.1.1. Mutluluk kavramının tanımlanması

Yüzyıllardır tanımlanmak için üzerinde kafa yorulan mutluluk kavramı, birçok çalışmanın konusu olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bilim insanları kavramı birçok kez tanımlamışlardır ve dolayısıyla karşımıza çok sayıda mutluluk kavramı tanımı çıkmaktadır. Son yıllarda ülkemizde de kavramın önemi günden güne artmaktadır.

Mutluluk kavramının ilk tanımlarından birini 4. yüzyılda yaşayan Aristoteles yapmıştır. Aristoteles'e göre mutluluk, bir kişinin sahip olduğu diğer unsurlara benzemez ve bir deneyim sonucunda kazanılmaz. Mutluluk kavramı insan faaliyetlerinin amacıdır. Bu faaliyetlerin ve tercihin bir iyiye ulaşmayı istediği görülür. Bu iyi mutluluktur. Mutluluğa bizi erdemli hal ve davranışlarımız götürür (H. Ocak, 2011). Çünkü insan, bu eylemlerinde ve seçimlerinde iyiye ulaşma çabası ile hareket eder. Aristoteles'in bir başka görüşüne göre her varlık kendine has bir özellik barındırır. İnsanların doğuş amacı bu özellikleri keşfederek bu varlıkları kullanmaktır. (Sachs, 2002). Bu ölçütü sağlamayı başardığı ölçüde insan mutludur.

Yine İlkçağ filozoflarından biri olan Democritus, mutluluğu yaşamdan keyif almak olarak tanımlamıştır. Aristippus'a göre ise mutluluk, hedonizm birincil koşuldur; bu fikir çerçevesinde, birey mutluluğun peşinden gitmelidir (Diener, vd., 2004).

Yapılan çalışmalara bakılırsa mutluluk olgusu yaşamdan alınan haz ve memnuniyet, yaşam doyumu, anlam dolu bir yaşam, memnuniyet duygusu gibi anlamlara gelmektedir. Mutluluk Ahn vd.ne göre ise kazanç, işteki başarı/başarısızlık, demokrasi, aile ve sağlık normlar (Ahn vd., 2004). Günümüzde mutluluk, iktisat bilimi özelinde tanımlarken gelir, tüketim vb. göstergeler kalkınmanın bir ölçütü olarak görülmektedir.

Rojas'ın çalışmasını incelersek dokuz farklı mutluluk tanımı ile karşılaşırız (M. Rojas, 2007).

Tablo 1: Kavramsal Gönderi Teorisini Meydana Getiren Referans Noktaları

Stoacı Yaklaşım (İçsel)	Mutluluk, her şeyi hiçbir değişikliğe gitmeden kabullenmektir.
Erdem Yaklaşımı (İçsel)	Mutluluk, kendin ve diğer tüm insanlar için doğru bir biçimde tavır takınmaktır.
Eğlence Yaklaşımı (Dışsal)	Mutluluk, kişinin ulaşabildiklerinden zevk duymasıdır.
An Yaşama Yaklaşımı (Kısmen Dışsal)	Mutluluk, kişinin yaşamının her anından keyif duyması halidir.
Memnuniyet Yaklaşımı (Dışsal)	Mutluluk, bireyin benliğinden ve sahip olduklarından dolayı kendini mutlu hissetmedir.
Ütopyacı Yaklaşım (İçsel)	Mutluluk, ulaşamadığımız ve yalnızca yaklaşılmaya çalıştığımız bir fenomendir.
Huzur Yaklaşımı (Kısmen İçsel)	Mutluluk, dingin bir yaşam sürmek ve erişemeyeceğimiz her şeyi bir kenara bırakmaktır.
Gerçekleştirme Yaklaşımı (Kısmen Dışsal)	Mutluluk, kabiliyetlerimizi tamamen yaşama geçirme halidir.
Dini Yaklaşım (İçsel)	Mutluluk, Tanrı ile derinleşen harika bir ilişkinin neticesidir.

Kaynak: Rojas, 2007: 6.

1.1.2. Mutluluk, fayda ve refah ekonomisi

Düşünüldüğü üzere ahlaki düşünce akımı olan faydacılığın kökenleri, eski Yunan düşününe kadar uzanmaktadır. İlk defa Jeremy Bentham tarafından bir sisteme oturtularak ele alınan, konu John Stuart Mill tarafından derinleştirilmiştir. Kavramın, refah ekonomisinin faydacılık (utilitarianism) kavramına dayandığı düşünülmektedir.

J. S. Mill'in temellerini attığı yeni düşünce ekolleri ve iktisadın faydacı kavramlarla analiz teknikleri yolu ile faydacılık kavramının yaygınlaştırılması, 19. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. William Stanley Jevons, Henry Sidgwick, Francis Edgeworth, Alfred Marshall ve Arthur Cecil Pigou tarafından

gerçekleşen marjinalist devrim yoluyla zirveye ulaşmıştır. Marjinalistler, faydacılığı, temel olarak, toplumda üretilen mal ve hizmetlerin toplam faydayı maksimize edecek biçimde dağıtılması olarak görmüşlerdir. Bu yönde yaşamını idame etmeyi hedef edinmiş birey, kendisi için en yararlı olanın hangi unsur olduğunu kolay bir şekilde tespit eder ve bu minvaldeki tercihleri ile kuşku yok ki ona en fazla fayda sağlayacak şeyleri yaşamının merkezine yerleştirir. Bu görüşün aksini iddia eden düşünürler de vardır. Amartya Sen'e göre ise faydacılık, refah ekonomisine ciddi anlamda zarar vermiştir. Kişinin refahını sadece fayda ile ölçmesi ona göre yeterli değildir. Nobel ödüllü Sen, 1970'lerde yaptığı çalışmalarla fayda harici birçok unsuru da refah ekonomisine dahil etmiştir.

Genel iktisadi terim olarak düşünüldüğünde faydacılık veya yararcılık, olarak "iyi"ye yani mutluluğa eşit olarak görülür. Motivasyon kaynağı olarak kabul edilen mutluluk olgusu olan birey, faydasını rasyonelize etme güdüsünde olacak ve eylemlerini mutluluk elde etme yönünde sürdürecektir.

1.1.2.1. Mutluluk ve refah ekonomisi

Mutluluk ekonomisi üzerine yapılan çalışmalar, farklı ülkelerden alınan farklı kesitteki insanların mutluluğunu etkileyen objektif ve sübjektif faktörlerin belirlenmesine göre değerlendirilmektedir.

Yapılan birçok araştırmayla mutluluk ile refah arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğu görülmesine rağmen Veenhoven, gelir ve refah arasındaki bağın gelir düzeyi düşük toplumlarda daha kuvvetli olduğunu ortaya koymuştur. Yaptığı çalışmalarda, yoksul ve zenginlerin gelirlerindeki artışın aynı olması durumunda gelirdeki artışın yoksul bireylerin mutluluğu üzerindeki etkisinin zengin bireylere göre daha fazla olduğunu göstermiştir. Barınma, gıda, güvenlik gibi temel yaşamsal ihtiyaçların giderilmesi bireyin mutluluğunun olmazsa olmaz unsurlarıdır. Ama zorunlu ihtiyaçların karşı-

lanması ile mutluluk ve gelir arasındaki ilişki zayıflamaktadır. Para ile sağlık birbirlerine benzetilmektedir ve bu iki unsurun yokluğu büyük sorunlara yol açsa da varlığının da mutlu olmaya yetmediği görülmüştür (Çirkin & Göksel, 2016).

1.1.2.2. Fayda ve faydacılık

Amartya Sen, özellikle refah ekonomisi ve fayda olguları ile ilgili çalışmaları olan en önemli iktisatçılardan biridir. Faydacılık nosyonu, Sen'e göre, refahçılık/welfarism nosyonunun ötesinde sadece bireysel bir düşünceden ibaret değildir; toplum bu düşüncesinin tersine bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu düşünceye temel olarak analizlerinde bireylerarası kıyaslamaya ve kişisel faydaya yönelik kardinal yaklaşıma yer vermeyen pareto etkinliğinin, "iyi bir toplum" için kesin bir şart olduğu düşünülemez. Özellikle karar alma sürecinde görülen değişiklikleri gösteren çalışmalarda ise bilinen iktisat teorisinin baz aldığı objektivist yaklaşım, teorik ve pratik açıdan ciddi biçimde sorgulanmaktadır. Bu çalışmalarda faydaya yönelik subjektif (öznel) yaklaşım savunulmaktadır; çünkü objektif yaklaşımın insan iyi oluşunu kavramaya yönelik bir katkı sunmadığına inanılmaktadır.

Faydacılık kuramı, insan hakları gibi günlük yaşama dair olguları analize katma konusunda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Nobel ödüllü iktisatçı Amartya Sen'in 1970'lerin başlarında yaptığı çalışmalar, fayda harici etkenlerin refah iktisadı da yapılacak incelemelere dahil edilmesine olanak sağlamıştır (Pattanaik, 1997). O'Neill'e göre ise, yeni refah ekonomisi savunucularının en çok üne sahip olan Sen, faydacılığın bilinen açıklamasına nazaran, temeli baz alan bilinmeyen bir fayda tanımını ortaya koymuştur (O'Neill, 2001).

Amartya Sen, Neoklasik İktisat'ın faydacılığı, esas aldığı metodoloji yönünden de önemli eksiklikleri içerdiğini savunmaktadır. Bu nedenle de bu değerlendirmenin bilimsel alanda ifade edilmesi bile olanaklı değildir. Ona göre kar ve fayda

maksimizasyonu, deneylerle kanıtlanamaz gibi ne doğrulanması ne de yanlışlanması mümkün bir kavramdır (Savaş, 2005). Fayda, zihinsel bir çıkarım olduğundan her bir birey için aynı olmayacağından, onun genel geçer bir hesap birimi ile hesaplanıp belirlenmesi olanak dışı bir olgudur. (Pieper, 1999).

Amartya Sen, ayrıca faydacılığın bir başka yönü olan ahlaki refah iktisadi çerçevesinde ele almaktadır. Faydacılığı bu doğrultuda üç unsur ile anlattığı açıklanabilir;

- a) **Sonuçculuk (consequentialism):** Yapılan eylemlerin doğru olması ve sonuçları yapılan ve yapılacak tüm eylemlerin bütününe bakarak değerlendirilir. Sonuçculuk sosyal seçim ve kişisel güdüler gibi farklı kademelerle meydana gelen “tercih eylemi”nin nasıl gerçekleştiği, elde edilen neticeler değerlendirilerek açıklanmalıdır (Sen, 1990).
- b) **Refahçılık (welfarism):** Bu yaklaşıma göre gerçekleştirilen her bir hareket veya seçim ile meydana gelen tüm genellemelerin değerlendirilmesi, faydalarla sınırlandırılarak ölçülür. Özetle, bir halin iyiliği olması sadece o halle ilgili sonuçta meydana gelen fayda bilgisinin bir fonksiyonu olmalıdır. Sen, buradaki refahçılık olgusu ile refah ekonomisi sadece fayda esaslı açıklamaktadır (Sen, 1990).
- c) **Toplam Fayda:** Ele alınan toplam fayda unsurunda refahın ölçütü, tüm bireylerin bütünü biçiminde değerlendirilmektedir. Toplam fayda ve refahın bireylerarası dağılımı dikkate alınmaz. Kavram, toplam faydaların dağılımındaki eşitsizlik dikkate alınmadan yalnızca en fazla faydayı merkezine alır.

İnsanlar öznel iyi oluşlarını değişen şart ve çevreleri ile karşılaştırabilirler. Bu karşılaştırma geçmişteki deneyimleri ile gelecekteki beklentilere özgü olabilir. Öznel iyi oluş, sürece

yönelik ve birçok birey için nihai hedef olması itibariyle de içinde fayda kavramını da barındırmaktadır.

1.1.2.3. Fayda kavramının tanımlanması

Fayda sözcüğünün dayandığı felsefi terim kökenlerini antik Yunan dilinden alan ve iş, eylem, kamu icraatı veya özel iş anlamına gelen “pragma”dır (Mendelson, 2002). Antik Yunan düşünürü Aristipus’a göre fayda; yaşamın amacına ulaşmak ve acıdan kaçmak olarak tanımlanmıştır. Bentham ile Mill ise faydacılık ile bireyin mutluluğunu bağdaştırmışlardır.

Fayda kavramı ayrıca bir mal veya hizmet ile ihtiyaçların karşılanması olarak tanımlanabilir. Fayda bir başka tanıma göre de herhangi bir malın tüketilmesi karşılığında sağlanan doyumdur. Mutluluk ve fayda kavramları iktisat biliminde özdeşleştirilen iki kavram olarak karşımıza çıkar. Bentham’ın bu tanımları yapmasında güttüğü en büyük hedef ise toplam mutluluğun yükseltmek için yapılacak her metodu bulup belirlemektir; ona göre: “İktisat, mutluluk kavramının tamamını maksimum hale getirmek maksadı ile insanların tavırlarını düzenleme halidir.” (M. Sarfati, 2005).

1.2. Mutluluk, öznel refah ve psikoloji biliminde öznel iyi oluş kavramı

Öznel iyi oluş ve mutluluk olguları anlam itibariyle tamamen örtüşmese de zaman zaman birbiri yerine kullanılmaktadırlar; çünkü iki kavram da bireyin pozitif olma halini tanımlar. Psikolojik ve sosyolojik temelleri itibariyle birbirleri yerine iktisadi alanda sıklıkla kullanılırlar. Öznel refah olgusu bireylerin yaşamları ile ilintili değerlendirmelerinin bir sonucudur. Olgu, bireylerin bilişsel fikirlerini kapsayan olumlu ve olumsuz unsurlardan oluşur.

Mükemmel toplum yapısına ulaşmak, uygulanan politikalar ve toplum refahını idealize etmek üzere savunulan ideo-

lojiler her zaman mutluluk ile öznel refah kavramlarının içiçe olmasını zorunlu kılmıştır. Öznel iyi oluş kavramı, “Mutluluk nedir?” sorusunun yanıtını arayan psikoloji biliminden köken almış bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikoloji biliminin iyi oluş hususuna olan talebin ortadan kaldırılması amacıyla girişimde bulunan bilim insanlarından Seligman, psikoloji alanında çalışanlara şunu söylemektedir: “Psikoloji yalnızca kuvvetli olmamakla ilgili değildir, bilgelik de ilgilidir. Psikolojik tedavi birey için en güzel halin ortaya konmasıdır”. Seligman’ın, pozitif psikoloji ve psikolojik iyi oluş konusundaki araştırmaları artırmaya yönlendirme çabası olumlu bir şekilde karşılık bulmuştur (Akt: Compton, 2001).

Pozitif psikoloji alanındaki psikologlar için “iyi yaşam” ve bu olguyu geliştiren unsurlar önem arz etmektedir (Akt: Sheldon & Kasser, s. 2001). Seligman ve Csikszentmihalyi pozitif psikoloji alanını öznel yaşantı unsurları ile sınırlandırmışlardır.

Öznel iyi oluş olgusunu tanımlamak gerekirse; bireylerin yaşam doyumlarına ve negatif-pozitif duygu hallerine ilişkin genel bir değerlendir diyebiliriz (Ed. Diener, 1984). Bu öngörü, bireylerin içinde bulundukları durumlara karşı verilen tepkileri, duygu durumlarını, yaşamdan aldıkları keyif ile ilgili bilişsel kararlarını, iş yaşamı ve evliliklerindeki değerlendirmeleri kapsamaktadır (Diener vd., 1999, s. 277). Yaşam doyumu ise bireyin kendi kendine öngördüğü kriterlere göre yaşamının nasıl olduğu ile ilgili kapsamlı bir çıkarımıdır ve fikirleridir. Diener ‘a göre (2000) bireyler, birçok istenen ve çok iyi olmayan his durumlarında, zevk duydukları faaliyetleri yaptıklarında, bir mutluluk ve çok az üzüntüye maruz kaldıklarında yaşamlarından keyif alırken daha yüksek bir öznel iyi oluş yaşadıklarını düşünürler.

Öznel iyi oluşta bilişsel unsur, gerçekçi veya düşünsel yönü temsil etmekte, duygusal öge ise olumlu ve olumsuz duygulanım olarak iki bölümü de incelemektedir (Andrews &

Robinson, 1991). Olumlu duygular kapsamına, mutluluk, keyif, ilgi, heyecan, güven, uyanıklık gibi duyguları girmektedir. Olumsuz duyguları değerlendirmemiz gerekir ise korku, üzüntü, öfke, kaygı, suçluluk, nefret gibi olumsuz duyguları içeren doyumsuzluk ve öznel stresi de ele almamız gerekir (H. Ben-Zur, 2003). Duygu durum ve duygulanım olarak kategorize edilen duygular, kişinin o anki yaşamında olan olaylara ilişkin çıkarımlarını simgelemektedir. Öznel iyi oluş ile ilgilenen bilim insanları anlık duygular yerine öncelikle uzun dönemli “duygu-durum”u önemserler (Diener vs., 1999).

İyi oluş kavramı; öznel iyi oluş, yaşam kalitesi, yaşam doyumu gibi kavramlar ile yakın ilişki içindedir. Bu kavramlar birbiri yerine kullanılmakla birlikte aynı anlama gelmemektedirler. Ama tüm bu kavramlar bireyin mutluluğunu sağlayan unsurlarla ilintilidir. Korkut'a göre (2004) örneğin “iyilik hali” son zamanlarda insanların her anlamda sağlıklı olması ile ilgili hemen hemen herkesin üzerinde durduğu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İyilik oluş hali, en istenilen seviyede sağlıklı olmaya yönelmiş, beden, zihin ve ruhun bir araya geldiği, bireysel olarak amaç dolu yaşam geçirme hedefi olan, sosyal, kişisel, çevresel (ekolojik) manada işlevsel bir yaşam sürme anlamındadır Buradan da çıkaracağımız gibi iyilik hali bireyin bedensel ve ruhsal mutluluğunu tanımlarken, öznel iyi oluş ise yaşamdaki mutluluğunu da ele alır.

1.2.1. Öznel iyi oluş kavramının tanımlanması

Öznel iyi oluş kavramı psikoloji biliminde önemli yer bulan ama ekonomide uzak durulan son zamanlarda ekonomi ve psikolojinin bir arada bulunduğu çalışmalar önemli ölçüde çoğalmıştır. Bu durum Easterlin'in 1974'te hazırladığı çalışma ile hız kazanmıştır. Bu çalışma yapıldıktan sonra benzer çalışmalar da yapılmıştır. 90'lı yıllarda da ve sonrasında da fark-